

موانع ازدواج جوانان و راهکارهای برون‌رفت از آن

هادیه زکی^۱، سمیه اسلامی^۲

چکیده

اهمیت ازدواج بر هیچ‌کس پوشیده نیست. شاید بااطمینان بتوان گفت هر جوانی به ازدواج و تشکیل خانواده علاقه دارد و گزینه جنسی، او را در اقدام به آن دعوت می‌کند. بنابراین، باید هرچه زودتر خواسته طبیعت را اجابت کرده و کانون خانواده را تشکیل دهد. ازدواج در عمل چنین نیست و موانعی بر سر راه ازدواج جوانان وجود دارد که آن را از سنین طبیعی و مطلوب به سنین بالاتر به تأخیر می‌اندازد. هدف تحقیق حاضر بررسی موانع ازدواج جوانان و ارائه راهکارهای مناسب برای حل این معضل اجتماعی است. پژوهش حاضر، اهمیت ازدواج و فلسفه آن و موانعی مانند ادامه تحصیلات، سطح تحصیلات، خدمت سربازی، سن ازدواج، باورهای اشتباه و... را بررسی می‌کند.

واژگان کلیدی: ازدواج، موانع، راهکار، جوانان، مهریه، جهیزیه.

۱. مقدمه

در اسلام تأکید شده است که اگر مقدمات ازدواج جوانان مهیا باشد به دلایل واهی و موانع و مشکلات، ازدواج به تأخیر نیفتد؛ زیرا اگر دختر و پسر با مهیا شدن مقدمات اولیه ازدواج به آن اقدام کنند از برکات ازدواج بهره‌مند خواهند شد، اما متأسفانه امروزه عوامل مختلفی باعث تأخیر

---

۱. دانش‌پژوه مقطع کارشناسی مطالعات زنان از کشور افغانستان، مجتمع آموزش عالی بنت‌الهدی، جامعه‌المصطفی‌العالمیه، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Zm2016395@gmail.com

۲. مربی گروه مطالعات زنان، مجتمع آموزش عالی بنت‌الهدی، جامعه‌المصطفی‌العالمیه، ایران.

Email: Eslami.s360@gmail.com

در امر ازدواج شده است. مقاله حاضر موانع ازدواج جوانان را بررسی و راه‌های برون‌رفت از آن را پیشنهاد می‌کند. ازدواج امری جهانی است که در طول تاریخ در جوامع مختلف وجود داشته است. بقای نسل و پرورش فرزندان، تحقق آرزوی دیرین کودکی برای پدر و مادر بودن، دستیابی به عالی‌ترین سطح دوستی و صمیمیت در دوران جوانی و بزرگسالی و تقسیم کار و همکاری و همراهی در طول زندگی از اساسی‌ترین کارکردهای خانواده است. دین اسلام نیز بر اهمیت ازدواج تأکید فراوان دارد و ارضای غرایز جنسی را در حد نیاز واقعی نه‌تنها نفی نکرده، بلکه تشویق نیز کرده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «ازدواج سنت من است؛ هرکسی از سنت من اعراض کند از من نیست» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۶، ص ۲۷۱)؛ یعنی اگر فردی با وجود داشتن شرایط، ازدواج نکند از پیروان راستین پیامبر صلی الله علیه و آله نیست. ازدواج فقط نیاز جوانان نیست، بلکه نیاز اجتماع است. اگر جامعه‌ای بخواهد امنیت و سلامت خود را حفظ کند باید سنت ازدواج در آن برقرار شود تا هر فردی به آرامش برسد.

تحقیقات نشان می‌دهد در جامعه‌ای که افراد مجرد زیاد باشد آن جامعه با مشکلات فرهنگی و اخلاقی بسیاری روبه‌رو می‌شود. نتیجه تحقیق پژوهشگران این است که زنان و دختران بدون همسر و مجرد در جامعه از نبود امنیت خاطر کافی در زندگی، محل کار و تحصیل رنج می‌برند. همچنین اماکن عمومی، خیابان‌ها، مراکز خرید و تفریح برای زنان مجرد امنیت کمتری دارد؛ زیرا انواع مزاحمت‌ها، متلک‌ها و کنایه‌ها، تبعیض‌ها و تنگ‌نظری‌ها مانع آرامش و آسایش زنان مجرد است. (ناستی‌زائی، ۱۳۸۵، ص ۲) خداوند برای حفظ و تکامل انسان، غرایز و استعدادهایی در نهاد او قرار داده است. شهوت جنسی و تمایل انسان به جنس مخالف در زن و مرد یکی از این غرایز است. اگر از این غریزه به شکل متعادل و صحیح استفاده شود انسان در مسیر تکامل قرار می‌گیرد و نتایج سودمندی برایش به همراه دارد، ولی اگر از حد تعادل خارج شود و در مسیری غیر از فطرت و شریعتی که برای انسان معین شده است، قرار گیرد عواقب خطرناکی به دنبال خواهد داشت؛ زیرا غریزه جنسی از نیرومندترین و سرکش‌ترین غرایز انسان است که می‌تواند به‌تنهایی با سایر غرایز برابری کند. دستورات و قوانین اسلام بر مبنای فطرت بوده و در آن سعی شده است

غرایز و نیروهای طبیعی و شر در مسیر صحیح قرار بگیرد. اسلام برای کنترل غریزه جنسی و هدایت و گرایش طبیعی بین زن و مرد به پیوند مشروع میان آن دو اهمیت ویژه‌ای داده است. دختر و پسر باید با شناخت کامل با یکدیگر ازدواج کنند؛ زیرا هرنوع سهل انگاری و تصمیم شتاب زده در آینده باعث بروز مشکلات متعدد و پشیمانی بسیار می‌شود. دامنه این اشتباهات خانمان سوز نه تنها متوجه خود شخص می‌شود، بلکه باعث ازهم گسستگی و ایجاد خلل در جامعه نیز می‌شود.

۲. مفهوم شناسی

۲-۱. ازدواج

ازدواج در لغت به معنای جفت گرفتن، زن کردن، شوهر کردن، بایکدیگر جفت و قرین شدن، باهم جفت شدن است. (معین، ذیل واژه ازدواج) واژه دیگری که بر امر ازدواج دلالت دارد واژه نکاح است. نکاح در لغت به معنای تقابل و در اصطلاح به معنی رابطه حقوقی است که برای همیشه یا مدت معین به وسیله عقد مخصوص بین زن و مرد حاصل شده و به آنها حق می‌دهد که از یکدیگر تمتع جنسی ببرند (مسعودی، ۱۳۹۷، ص ۲۵). مهریه در لغت به معنای مقدار مال یا وجهی است که شوهر هنگام ازدواج یا پس از آن در عوض تمتع به زن می‌دهد و باید مقدار آن معلوم باشد (معین، ذیل واژه مهریه). در اصطلاح به مالی که به مناسبت عقد نکاح، مرد ملزم به دادن آن به زن می‌شود، مهریه گویند (کاتوزیان، ۱۳۷۱، ص ۱۳۸).

۲-۲. جهیزیه

جهیزیه در لغت به معنای اسباب، رخت، اثاث و چیزهای دیگر است که عروس با خود به خانه داماد می‌برد. (عمید، ۱۳۶۳)

۳. اهمیت ازدواج

در مورد فلسفه ازدواج و اهمیت تشکیل خانواده همین بس است که خداوند آن را از نشانه‌های خود دانسته و می‌فرماید: «از نشانه‌های خداوند این است که از جنس خودتان برای شما همسرانی آفرید تا در کنار آنان به سکون و آرامش برسید و بین شما دوستی و مهربانی و صمیمیت

قرار دارد. در آن کار نشانه‌هایی است برای افرادی که اهل فکر و اندیشه هستند». (روم: ۲۱)
 خداوند در سوره بقره آیه ۱۸۷ می‌فرماید: «هن لباس لکم و انتم لباس لهن؛ زن و شوهر مکمل،
 متمم، زینت و حافظ آبرو و رازیوش یکدیگر هستند و هریک به دیگری نیاز دارند.» بنابراین، ازدواج
 برای رشد همه‌جانبه شخصیت و سلامت جسمی و روانی فرد امری اجتناب‌ناپذیر است.

۴. موانع ازدواج جوانان

نیاز زن و مرد به ازدواج و درکنار هم بودن، نیازی طبیعی و انکارناپذیر است. وقتی دختر و پسر به
 سن بلوغ می‌رسند و گزینه جنسی به شدت هجوم می‌آورد تنها ازدواج می‌تواند کامل‌ترین و
 بهترین پاسخ‌گو باشد، پس هرگاه در برابر پاسخ فطری طبیعت به گزینه جنسی مانعی ایجاد شود
 مشکلات بزرگی به بار خواهد آمد. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۷)

۴-۱. بیکاری

شاید بتوان گفت در جامعه امروزی، بیکاری جوانان مهمترین علت ازدواج نکردن است. پیدا
 کردن شغل، آن هم متناسب با تحصیلات و ویژگی‌های دلخواه بسیار مشکل است به گونه‌ای که تا
 جوان بخواهد به کار و منبع درآمدی دست یابد و سپس ازدواج کند به دهه سوم یا حتی چهارم
 زندگی گام خواهد نهاد. بدون داشتن شغل نیز ازدواج بسیار مشکل‌آفرین خواهد بود. راه حل این
 است که انسان هر کاری که خلاف شرع و عقل نباشد را بداند و با پیش گرفتن همان کار زندگی
 را ادامه دهد. امروزه کشاورزی و دامداری در روستاها و گوشه‌وکنار کشور روبه عقب‌گرد است.
 بچه‌های روستا به شهر آمده و از کار کشاورزی و دامداری که بسیار شغل مقدسی است سر باز
 می‌زنند و با داشتن مدرک تحصیلی این کارها را سبک می‌دانند. در پاسخ به این مسئله باید به
 جوانان عرض کرد که هیچ‌کس خاک کف پای پیامبران الهی و اولیای گرامی اسلام نمی‌شود
 درحالی که آنها هم دامداری داشتند و هم کشاورزی، پس روی آوردن به این امور کسر شأن نیست.
 همچنین حیات و زندگی انسان به دامداری و کشاورزی بستگی دارد. بنابراین، انسان باید به دنبال
 کسب معیشت حلال با استفاده از دسترنج خود باشد. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۲)

۴-۲. ادامه تحصیلات علمی

باعث خوشبختی و سعادت است که جوانان امروز به دنبال ادامه تحصیلات علمی هستند و به تحصیلات پایین اکتفا نمی‌کنند، اما باید توجه داشت که این عمل مثبت و پسندیده، نقاط منفی و ناپسندی را به دنبال دارد. متأسفانه در جامعه امروزی، این عمل خوب و پسندیده مسائل ناپسند و فاجعه‌باری به دنبال دارد که ناشی از اشتباهات و کج‌سلیقگی‌های افراد است. انسان امر مفید و کمال‌آفرین تحصیل و علم را به انحراف کشانده است. برای رسیدن به درجات عالی تحصیل، پسر و دختر باید تا حدود ۲۵ سالگی و حتی بالاتر تحصیل کنند و تحصیل کردن را با ازدواج و پذیرفتن مسئولیت زندگی مشترک مغایر می‌دانند. این مشکل و مانع مانند بسیاری از موانع دیگر بر سر راه ازدواج، مصنوعی و ساختگی است و با برنامه‌ریزی می‌توان به خوبی آن را برطرف کرد، بلکه می‌توان از ازدواج، نردبانی برای بالا رفتن و پیشرفت در تحصیلات و مدارج علمی ساخت. (مظاهری، ۱۳۸۰، ص ۶۴) تحصیلات علمی از شریف‌ترین اطاعت‌ها و عبادت‌های خداوند است که همسران می‌توانند یکدیگر را در این راه یاری کنند. به قول طلاب علوم انسانی آنها حتی می‌توانند با هم هم‌مباحثه باشند (مظاهری، ۱۳۸۰، ص ۶۵).

ازدواج، آرامش و تعادل روحی و فکری را برای زن و مرد به دنبال دارد که در موفقیتشان در تحصیلات علمی بسیار مؤثر است. دانشجویانی که می‌گویند: «باید صبر کنیم تا تحصیلاتمان را به جایی برسانیم و مدرک تحصیلی‌مان را بگیریم و آن‌گاه کار کنیم تا پولدار شویم و زندگی شخصی‌مان را روبه‌راه کنیم و سپس ازدواج کنیم» باید به این نکته مهم توجه داشته باشند که با عقب‌انداختن ازدواج ممکن است دچار ناراحتی‌های روحی و جسمی شوند و پس از گذراندن آن مراحل، دیگر سلامتی، شادابی و حوصله‌ای نداشته باشند که زندگی سعادت‌مندان‌های تشکیل دهند و از آن لذت و بهره ببرند. این مشکل در بین طلاب علوم انسانی کمتر است. بسیاری از طلاب با اینکه وضع مالی پایینی نسبت به سایر دانشجویان دارند، اما به موقع ازدواج می‌کنند و تحصیلاتشان را هم ادامه می‌دهند (مظاهری، ۱۳۸۰، ص ۶۴).

۳-۴. سنگ اندازی و اشکال تراشی بزرگ‌ترها و اطرافیان

احترام به پدر و مادر و اطاعت از آنها از واجبات بزرگ الهی است. رنجاندن، ناراحت کردن، بی‌احترامی و سرپیچی از اطاعتشان از حرام‌های بزرگ است. پدر و مادر، تجربه‌های فراوانی در زندگی دارند و خیر و صلاح فرزندان را بهتر از خودشان می‌دانند و هرچه درباره فرزندان می‌گویند و هر تصمیمی می‌گیرند و هر عملی که انجام می‌دهند از روی خیرخواهی، صلاح‌اندیشی، تجربه و دلسوزی است. هیچ‌کس به اندازه پدر و مادر، خیرخواه و دلسوز فرزند نیست. جوانان و نوجوانان دختر و پسر باید به خیرخواهی، دلسوزی، صلاح‌دید و نظرات والدین توجه کرده و از تجربیات آنها در امر ازدواج استفاده کنند. ممکن است آنچه پدر و مادر عاقل و فهمیده در خشت می‌بینند فرزندان نوجوان در آینه نبینند. در برخی موارد متأسفانه پدر، مادر، بزرگ‌ترها و اطرافیان یا از روی خودخواهی و هوای نفس و یا از روی جهل و نادانی، تیشه به ریشه فرزندان، نوجوانان و جوانان می‌زنند و با کج‌سلیقگی و بهانه‌های خلاف عقل و شرع و اعمال نظرهای غلط و دخالت‌های بی‌جا بر سر راه آنها سنگ اندازی می‌کنند و باعث بدبختی و تباهی آنها می‌شوند. این افراد در امر ازدواج و انتخاب همسر نیز باعث به وجود آمدن مشکلات فراوانی برای نوجوانان و جوانان شده و گاهی باعث بدبخت شدن آنها برای یک عمر می‌شوند. برای مثال نظرات غلط خود را بر فرزندان تحمیل کرده و آنها را مجبور می‌کنند تا با کسی که خودشان انتخاب کرده‌اند، ازدواج کنند درحالی که فرزندان راضی به آن ازدواج نیستند. خواستگاران را براساس سلیقه خود می‌سنجند و بدون توجه به نظر فرزند هرکه را خواستند قبول یا رد می‌کنند، وقتی همسر مناسبی برای فرزندشان پیدا می‌شود با بهانه‌ها و شروط ناحق و توقعات نامشروع مانع انجام ازدواج و پیوند میان آنها می‌شوند.

(مظاهری، ۱۳۸۰، ص ۷۲)

۴-۴. سربازی

سربازی رفتن پسران مانعی برای ازدواج نیست و حمایت والدین در دوره کوتاه سربازی به آنها کمک می‌کند. مرد در دوران سربازی در محل سکونت خود و همسرش خدمت خواهد کرد و

حقوق سربازی او نیز دوبرابر می‌شود. گاه می‌توان با توافق همسر، مراسم عروسی را تا پایان دوران خدمت سربازی به تعویق انداخت. (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲، ص ۵۲)

۴-۵. وجود برادران و خواهران بزرگ‌تر

این مشکل مبنای عقلی و شرعی ندارد. اگر برادر یا خواهر بزرگ‌تر به هر دلیلی ازدواج نکرده است، لزومی ندارد که خواهر یا برادر کوچک‌تر که شرایط ازدواج را هم دارد ازدواجش را به تأخیر بیندازد. جوانان و والدین هرگز نباید به این مسئله اعتنا کنند و آن را مشکل بدانند، بلکه باید چنین سنت‌های غلطی را بشکنند و باعث بدبختی و تباه شدن آینده خود نشوند.

۴-۶. سن ازدواج

اگر رشد فکری دختر و پسر به میزان مناسبی که برای زندگی مشترک به آن نیاز دارند، باشند نباید ازدواج آنها به تأخیر بیفتد. ازدواج در اوایل جوانی سبب می‌شود تا افراد از نعمت‌ها و برکات ازدواج زودتر بهره‌مند شوند و پیش از آنکه شخصیت آنها قالب محکمی پیدا کند درکنار یکدیگر رشد کنند. کم سن بودن باعث انعطاف‌پذیری، گذشت و نشاط روحی بیشتر به همراه توقعات پایین‌تر، آسیب‌پذیری کمتر، سازگاری بیشتر با همسر و آرامش بیشتر زندگی خواهد شد، البته تجربه و پختگی برای افراد مسن‌تر، مزیتی برای زندگی مشترک است. بالا رفتن سن موجب کسب تجربه بیشتر می‌شود و در نتیجه زندگی، آرامش بیشتری خواهد یافت. درباره نگرانی از بارداری خانم‌ها در سن بالا نیز باید توجه داشت که خانم‌ها تا پس از چهل سالگی هم باردار می‌شوند. علاوه بر آن چه بسا افرادی در سنین پایین نیز از موهبت بچه‌دار شدن محروم هستند، اما آرامش را در زندگی مشترک خود تجربه می‌کنند. (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲، ص ۵۲)

۴-۷. اختلاف در تحصیلات

اختلاف سطح تحصیلات دختر و پسر هم می‌تواند مانعی برای ازدواج باشد درحالی‌که اگر سطح تحصیلات پسر پایین‌تر از سطح تحصیلات دختر باشد او می‌تواند همسر شایسته‌ای باشد به شرط آنکه فهمیدگی و پختگی لازم برای پذیرش مسئولیت مدیریت خانواده را داشته باشد، دوست‌دار

دانش باشد و مانع تحصیل همسرش نشود، ویژگی برتری از نظر شغل یا اطلاعات عمومی یا سطح خانوادگی یا... داشته باشد، زن توان پذیرش مدیریت شوهری با تحصیلات کمتر را داشته باشد. (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲، ص ۵۰)

۴-۸. مسکن

کمبود مسکن یکی از موانعی است که باعث به تأخیر افتادن ازدواج جوانان شده است. سؤال معمولی که خانواده عروس پس از دانستن شغل داماد می‌پرسند این است که آیا خانه شخصی دارد یا نه. آیا قدرت پرداخت اجاره منزل مستقل را دارد یا نه، البته مسئله مسکن جزو مشکلات مهم قشر وسیعی از مردم است و با اینکه هرساله تعدادی منزل به وسیله افراد یا شرکت‌های خصوصی یا نهادهای وابسته به دولت ساخته می‌شود، ولی به هر حال عرضه به اندازه تقاضا نیست و همواره کمبود داشته و دارد. همچنین باتوجه به اینکه نیمی از کشور جوان هستند و به تدریج بزرگ می‌شوند و به سن ازدواج می‌رسند پیش بینی می‌شود که در آینده مشکل مسکن به ویژه در جمعیت شهرنشین شدیدتر شود. باتوجه به اینکه در اثر تورم شدید، قیمت خانه‌ها بالا رفته و قشر وسیعی از مردم کم درآمد و کارمند و حقوق بگیر، توان تهیه منزل و ملکی را نخواهند داشت ناچار به منازل اجاره‌ای روی می‌آورند و اجاره خانه‌ها هم بالاتر خواهد رفت به گونه‌ای که پرداخت اجاره منزل هم برای قشر کم درآمد بسیار دشوار خواهد بود. هم اکنون یک کارمند معمولی و یک کارگر ساده نیمی از درآمد خود را باید بابت اجاره منزل می‌پردازد. بنابراین، دولت باید در حل این مشکل به یک اقدام اساسی دست بزند و اقدامات لازم را انجام دهد. درست است که خانه مستقل و اختصاصی بهتر از منزل مشترک و اجاره‌ای است، اما نه در حدی که اگر توان تهیه آن را نداشتند ازدواج را ترک کرده و یا به تأخیر اندازند. زمان سابق چند خانوار در یک منزل زندگی می‌کردند و هرکدام یک اتاق داشتند و یک اتاق را به طور مشترک برای مهمانداری می‌گذاشتند. خانه برای سکونت است نه برای تشریفات و خودنمایی. خوشبختانه دولت در طرح بودجه جدید به مشکل مسکن نیز عنایت داشته و مبلغ وام مسکن را اضافه کرده است، ولی به نظر می‌رسد

به این صورت مشکل مسکن حل نمی شود. (امینی، ۱۳۹۰) گویا حل اساسی مشکل مسکن جز با تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ساختن خانه‌های کوچک و ارزان قیمت به طور انبوه برای فروش و اجاره امکان‌پذیر نیست که این هم نیاز به تأمین امنیت اقتصادی دارد و نیز همکاری جدی شهرداری‌ها، اداره برق، آب و فاضلاب، سازمان مسکن و شهرسازی و دیگر نهادهای مربوط را می‌طلبد (امینی، ۱۳۹۰).

۴-۸-۱. راه حل درازمدت

باید طرح‌های وسیع و فراگیری در کل جامعه برای حل این معضل بزرگ ریخته و اجرا شود.

۴-۸-۲. راه حل کوتاه‌مدت

اول) سکونت موقت در منزل والدین

در صورت امکان، عروس و داماد برای مدتی در منزل والدین یکی از آنها ساکن شوند تا منزل جداگانه‌ای تهیه کنند، اما باید توجه داشت که اگر بدانند این سکونت باعث دعوا، نزاع، توهین و تحقیر می‌شود به هیچ وجه صلاح نیست در آن خانه ساکن شوند یا بمانند.

دوم) اجاره‌نشینی

اجاره‌نشینی امری معمولی و رایج در کل جهان است. در بسیاری از جوامع و کشورهای خارجی آمار اجاره‌نشینی بیش از کشور ایران است. جوانان می‌توانند یک منزل ارزان و ساده را اجاره و تاحدی سختی اجاره‌نشینی را تحمل کنند تا خانه‌دار شوند. (امینی، ۱۳۹۰)

۴-۹. باورهای نادرست

برخی از باورهای غلط در زمینه ازدواج عبارتند از:

- ترس از محدود شدن آزادی‌های دوران مجردی حال آنکه ازدست دادن برخی از آزادی‌های دوران مجردی بهای رشد و آرامش گران‌بهایی است که در دوران تأهل به دست می‌آید. برای اینکه حس عدم آزادی به وجود نیاید، بهتر است طرح تازه‌ای برای روابط با دوستان در نظر گرفته شود. این کار از یک سو فضای جدیدی به وجود می‌آورد و از سوی دیگر از روابط دوره مجردی نیز در حد

تبادل استفاده می‌شود. هنگام انتخاب همسر، نظر وی در مورد آزادی‌های دوران مجردی و حفظ مواردی که مهم است، سؤال شود تا در این زمینه تفاهم مشخص شود؛

- ترس از مشکلات زندگی حال آنکه نباید یاری خداوند را فراموش کرد. یادآوری سابقه پیروزی بر مشکلات باعث افزایش امید و در نتیجه کاهش ترس می‌شود. مشورت با افراد موفق در زندگی برای کاهش ترس از مواجهه با مشکلات زندگی مشترک بسیار مؤثر است. در انتخاب شریک زندگی باید به توانایی وی در حل مشکلات و تلاش برای مبارزه با آنها دقت شود. مشکلات و سختی‌ها با یاری خدا تمام می‌شود و اینکه پس از ازدواج برای حل مشکلات، همراهی به نام همسر وجود خواهد داشت؛

- مقایسه با دیگران: راز یک انتخاب صحیح، تناسب زن و مرد با یکدیگر است نه تناسب با دوستان و آشنایان. مقایسه خود با دیگران نتیجه‌ای جز یأس یا بالا رفتن توقعات ندارد. بنابراین، هرکس باید خود را فقط با توانمندی‌ها و محدودیت‌های خود مقایسه کند تا با رسیدن به سطحی از خودشناسی، تصمیم بهتری برای ازدواج بگیرد. مقایسه فرصت‌های ازدواج خود با سایر افراد (دوستان، فامیل و...) گاه به بهای ازدست دادن موقعیت‌های مناسبی تمام می‌شود که هرگز قابل برگشت نیست. (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲، ص ۵۵)

۴-۱۰. مشکل در انتخاب همسر

یکی از مشکلات جوانان در ازدواج، مشکل در انتخاب همسر است. اینکه چه شخصی را با چه معیارها و خصوصیاتی برای همسر آینده خود انتخاب کنند. این مشکل مسئله‌ای حقیقی بوده و کذب نیست و صدها مسئله بسیار مهم است و جوانان و نوجوانان با آن مواجه هستند که اگر به آن توجه نشود مشکلات فراوانی برای آینده و زندگی آنها به وجود می‌آورد که قابل جبران نیست.

۴-۱۰-۱. مشکلات طبیعی

پس از بررسی و حل مشکلات و موانعی که بیان شد برخی مشکلات باقی می‌ماند و باید گفت که تکلیف اینها چیست. جواب اینکه محال است که در این دنیا و در زندگی خانوادگی و در کل

مسائل و امور مربوط به جامعه هیچ مشکلی وجود نداشته باشد. بعضی از مشکلات نه تنها معضل نیست، بلکه برای یک زندگی پویا و درحال تکامل لازم است. این از حکمت خداوند است که زندگی در دنیا با مشکلات و سختی‌ها همراه است و چه بسا گاهی این مشکلات زندگی را شیرین‌تر می‌کنند.

۴-۱۰-۲. آداب دست‌وپاگیر

یکی از موانع پیش‌روی دختر، پسر و والدین در امر ازدواج آداب و سنت‌هایی است که در جامعه نفوذ کرده و باعث پیدایش مشکلات زیادی شده است و مانند یک واجب و فریضه نه تنها نقض آن را جایز نمی‌دانند بلکه ضددینی می‌پندارند. متأسفانه به دلیل اینکه این سنت‌ها رنگ مذهبی به خود گرفته و در همه مراحل ازدواج گریبان‌گیر خانواده‌هاست پیمودن راه را دشوار می‌کند. تشریفات سنگین در شب خواستگاری و روز عقد، روز جشن و روز عروسی دعوت از تعداد زیاد میهمان، خرید طلا برای زن با بهای بسیار گزاف، خرید برای داماد، بعضی از سنت‌های محلی و لازم‌الاجرا و... از سنت‌های ناپسندی است که متأسفانه هنوز رواج دارد. بیشتر این آداب و سنت‌ها تنها به بهانه چشم‌وهم‌چشمی با دیگران برای روسفید شدن نزد همسایه‌ها، خویشاوندان و دوستان صورت می‌گیرد. رعایت این آداب محبت می‌آورد و بر بیهودگی آن سرپوش می‌گذارد. برای نمونه خرید طلاهای هنگفت را نشانه محبت و اظهار علاقه داماد و خانواده‌اش به عروس می‌دانند درحالی‌که گاهی بهای این طلاها از کل حقوق سالانه جوان تازه‌داماد بیشتر است. این آداب و سنت‌ها علاوه بر اینکه ریشه اخلاقی و انسانی ندارد ریشه شرعی و مذهبی نیز ندارد؛ زیرا در مراسم ازدواج بزرگان دین اسلام هیچ‌کدام از این موارد دیده نمی‌شود. مراسم ازدواج بهترین مرد و زن جهان یعنی، حضرت علی علیه السلام و حضرت فاطمه زهرا علیهما السلام به سادگی بسیار انجام شده است و چنین سنت‌های دست‌وپاگیری وجود نداشت (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۰).

۴-۱-۳. توکل نداشتن بر خداوند

برخی افراد شرایط اولیه برای ازدواج را دارند، اما مشکلاتی مانند گرانی و هزینه‌های بالای زندگی را مطرح می‌کنند. این مسئله نشان می‌دهد که آنها به خداوند توکل ندارند و از فضل الهی ناامید هستند. این مسئله آفت بزرگی است. خداوند در آیه ۳۲ و ۳۳ سوره نور می‌فرماید: «بی‌همسران خود و... را همسر دهید. اگر تنگ دستند خداوند آنها را از فضل خویش بی‌نیاز خواهد کرد» (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۳).

۴-۱-۴. ایده‌آل‌گرایی افراطی

این مانع چند جنبه دارد و متأسفانه روزبه‌روز در حال گسترش است. گاهی این بهانه‌جویی از سوی پسر و دختر و گاهی از سوی والدین آنها و گاهی به دلیل وضعیت اجتماعی خانواده‌ها صورت می‌گیرد. در این حالت هر شخصی می‌کوشد با همسری ازدواج کند که تمام ایده‌آل‌های او را داشته و هیچ‌گونه کمبود و اشکالی نداشته باشد. کوتاهی یا بلندی قد، پایین بودن میزان تحصیلات، نداشتن خانه، زندگی با مادر شوهر، شهرستان بودن، ناشناخته بودن در میان خویشاوندان و... برای دختر و پسر بهانه‌گیر، دست‌آویز خوبی برای رد خواستگار یا نرفتن به خواستگاری است. اگرچه دقت در شخصیت و ویژگی‌های اجتماعی، اعتقادی و تناسب تحصیلات در انتخاب همسر آینده اهمیت دارد، اما مانع مهم، دیدن هزار نکته باریک‌تر از مو در طرف مقابل است. در برخی موارد مدل لباس و مو، شخص را از ازدواج بازمی‌دارد. این درحالی است که باید دانست ازدواج براساس طبیعت انسان و دستور شرع، امری ضروری است. چه بسا دخترانی هستند که خواستگاران فراوانی دارند، ولی به دلیل نیافتن صددرصد ایده‌آل خود باوجود گذشتن چند دهه از عمرشان به ازدواج تن نمی‌دهند. چاره کار کم کردن سطح توقع‌ها و چشم‌داشت‌ها در ازدواج است و جنبه‌های، مالی، زیبایی و... نقشی فرعی داشته باشند نه اصلی. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۸)

۴-۱۰-۵. جهیزیه‌های سنگین

این مسئله نیز یکی از مشکلات و موانع ازدواج در جامعه کنونی است. اسباب و اثاثیه‌ای که باید در آغاز زندگی مشترک مشکل‌گشای دو جوان باشد متأسفانه خود به مشکلی تبدیل شده که تنها با صرف هزینه‌های فراوان و به‌زانو درآمدن سرپرست خانواده در زیر فشار اقتصادی آن گشودنی است. نخستین اندیشه پدر و مادر دختر هنگام آمدن خواستگار این است که چگونه هزینه جهیزیه دخترشان را فراهم کنند. اگر این توانایی را در خود نمی‌بینند به‌ناچار دختر باید در خانه بماند و شوهر نکند تا خداوند دری بگشاید. متأسفانه بیشتر این اسباب و اثاثیه‌های اضافی برای رفع مشکلات دو زوج جوان نیست، بلکه برای آن است که تعداد ماشین‌هایی که جهیزیه دختر را می‌برند به اندازه یا بیشتر از ماشین‌های جهیزیه دختر فلان همسایه یا فلان خویشاوند باشد. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۱)

۴-۱۰-۶. اجبار در همسرگزینی

در برخی موارد پدر و مادر پسر یا دختر در ازدواج فرزندشان چنان مستبدانه برخورد می‌کنند و می‌خواهند نظر خود را به کرسی بنشانند که جوان پس از مدتی میل به ازدواج را از دست می‌دهد و از ازدواج دلسرد می‌شود. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۳)

۴-۱۰-۷. چشم‌وهم‌چشمی

بیشتر آداب، رسوم و مراسم‌های مربوط به خواستگاری، عقد و عروسی نتیجه همین بلای اجتماعی است. چشم‌وهم‌چشمی بر رفتار بیشتر خانواده‌ها در امر ازدواج تأثیر می‌گذارد و کار ازدواج را بیش از پیش دشوار، پرهزینه و پیچیده می‌کند. (حیدری نراقی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۳)

۵. ثواب کمک به ازدواج جوانان

۱-۵. برابر با یک سال عبادت

پیامبر ﷺ فرمود: «هرکس در راه به ازدواج درآوردن دو مؤمن بکوشد تا آن‌ها دورا به هم برسند خداوند هزار زن از حورالعین به همسری وی درمی‌آورد که هر زنی در کوشگی از در و یا قوت است و برای هر قدمی که در

این راه برمی‌دارد یا برای هر سخنی که در این راه می‌گوید عمل یک‌سال [عبادت] که شب‌های آن را به نماز بگذراند و روزهایش را به روزه‌داری، برایش نوشته می‌شود». (صدوق، ۱۳۶۸، ص ۳۴۰)

۲-۵. قسمت شدن حورالعین

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «مَنْ زَوَّجَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ امْرَأَةً يَأْتِسُ بِهَا وَتَشُدُّ عَضُدَهُ وَيَسْتَرِيحُ إِلَيْهَا، زَوْجَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَأَنْسَهُ بِمَنْ أَحَبَّ مِنَ الصَّدِيقِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّهِ وَإِخْوَانِهِ وَأَنْسَهُمْ بِهِ؛ هرکس برادر مؤمن خود را به ازدواج زنی درآورد که همدم و کمک یار و مایه آسایش او باشد خداوند از حورالعین به همسری وی درمی‌آورد و او را با هریک از صدیقان اهل بیت پیامبرش که دوست داشته باشد و برادرانش مأنوس می‌کند و آنان را هم با او همدم می‌گرداند». (مجلسی، ۱۳۱۵، ۳۶۴/۷۵)

۳-۵. شامل نظر لطف الهی شدن

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمود: «مَنْ زَوَّجَ أَعْرَبًا، كَانَ مِمَّنْ يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هرکس بی‌همسری را همسر بدهد از کسانی است که خداوند عزوجل در روز قیامت به او نظر [لطف] می‌افکند». (طوسی، ۱۳۶۵، ص ۱۶۱۷)

۴-۵. در سایه عرش الهی قرار گرفتن

امام کاظم عَلَيْهِ السَّلَام فرمود: «ثَلَاثَةٌ يَسْتَنْظِلُونَ بِظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ؛ سه کس هستند که در آن روزی که سایه‌ای جز سایه عرش خدا نیست در سایه عرش خدایند: مردی که برادر مسلمانش را همسر بدهد یا به او خدمت کند و یا رازی از او را پوشیده بدارد». (مجلسی، ۱۳۱۵، ص ۳۵۶)

۶. گناه تأخیر در ازدواج

پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «هرکس فرزندش به سن ازدواج برسد و توان ازدواج دادن او را داشته باشد [ولی این کار را نکند] و از فرزندش لغزشی سرزند گنااهش به گردن اوست». (کاشف الغطاء، ۱۳۸۴، ۴۸۶/۳)

در جای دیگر فرمود: «در تورات آمده است: هرکس دخترش به دوازده‌سالگی

برسد و شوهرش ندهد و او گناهی مرتکب شود گناهش به گردن آن [پدر] است». (کاشف الغطاء، ۱۳۸۴، ۱۲۳/۴) امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: «خداوند عزوجل هر چیزی را که مورد نیاز [انسان] باشد به پیامبرش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آموخته است. از جمله چیزهایی که به پیامبرش آموخت این است: روزی آن حضرت بر منبر رفت و پس از حمد و ثنای الهی فرمود: ای مردم! جبرئیل، از سوی خدای لطیف آگاه نزد من آمد و فرمود: «إِنَّ الْأَبْكَارَ بِمَنْزِلَةِ الثَّمَرِ عَلَى الشَّجَرِ؛ إِذَا أُدْرِكَ ثَمَرُهُ فَلَمْ يُجْتَنَ أَفْسَدَتْهُ الشَّمْسُ وَ نَزَّتْهُ الرِّيحُ، وَ كَذَلِكَ الْأَبْكَارُ إِذَا أُدْرِكَ مَا يُدْرِكُ النِّسَاءَ فَلَيْسَ لَهُنَّ دَوَاءٌ إِلَّا الْبُعُولَةُ، وَ إِلَّا لَمْ يُؤْمَنْ عَلَيْهِنَّ الْفَسَادُ لِإِنَّهُنَّ بَشَرٌ؛ دوشیزگان به سان میوه‌ای بر درختند که هرگاه میوه‌اش برسد و چیده نشود آفتاب آن را تباہ می‌گرداند و باده‌ها پراکنده‌اش می‌سازد. دوشیزگان نیز چنینند. هرگاه به مرحله‌ای برسند که زنان می‌رسند (سن بلوغ) برایشان دارویی جز شوهر کردن وجود ندارد و گرنه از فساد در امان نیستند؛ زیرا آنان هم بشرند» (طوسی، ۱۳۶۵، ۳۹۷/۷).

۷. نتیجه‌گیری

ازدواج نوعی تکامل روانی و عاطفی برای انسان به‌ارمغان می‌آورد؛ زیرا هیچ انسانی به‌تنهایی کامل نیست. به‌همین دلیل پیوسته برای جبران نقص و کمبود خود تلاش می‌کند. انسان با قرار گرفتن در کانون زندگی مشترک در سایه انس، مودت، محبت و روابط نزدیک و صمیمانه، مستقل شده و احساس مسئولیت بیشتری می‌کند. زندگی برایش هدف‌دار شده و ثمرات کسب و کار و تلاش خود در خانواده نوپنیا خود بهره می‌گیرد. دختر و پسری که قصد ازدواج دارند باید با شناخت کامل از یکدیگر و عوامل راهزن در امر ازدواج اقدام به شروع زندگی کنند؛ زیرا هر نوع سهل‌انگاری و تصمیم شتاب‌زده در آینده باعث بروز مشکلات متعدد و پشیمانی بسیار می‌شود. دامنه این اشتباهات خانمان‌سوز نه‌تنها متوجه خود شخص می‌شود، بلکه باعث ازهم‌گسستگی و ایجاد خلل در جامعه نیز می‌شود. از سوی دیگر برخی عوامل باعث شده تا جوانان قبل از ورود به ازدواج از تن دادن به این امر منصرف شوند که عبارت است از: عدم لحاظ کفویت، عدم توجه به ملاک دیانت و امانت و اخلاق، عدم وساطت در ازدواج، رواج فساد و بی‌بندوباری، ازدواج ناهنگام،

مشکلات مالی و... که البته با ارائه راهکارهایی مثل انفاق به مستمندان در امر ازدواج، ازدواج به‌هنگام، جلوگیری از فساد، واسطه‌گری در ازدواج و... می‌توان تا حدودی مشکل ازدواج جوانان را حل کرد. (رضایی، ۱۳۹۷، ص ۱۴)

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۹۲). مترجم: الهی قمشه‌ای، مهدی. تهران: انتشارات پیام عدالت.
۱. آیت‌اللهی، زهرا، و دیگران (۱۳۹۲). دانش خانواده و جمعیت. قم: نشر معارف.
  ۲. امینی، ابراهیم (۱۳۹۰). ازدواج، موانع و راه‌حل‌ها. قم: بوستان کتاب (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه).
  ۳. حیدری نراقی، علی محمد (۱۳۸۸). پیوند آسمانی: ازدواج از دیدگاه قرآن و عترت. قم: انتشارات مهدی نراقی.
  ۴. رضایی، فاطمه (۱۳۹۷). بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از منظر اسلام. نشریه پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، سال اول، شماره ۱، ۳۵-۴۹.
  ۵. صدوق، محمد بن بابویه (۱۳۶۸). ثواب الاعمال و عقاب الاعمال. ناشر: رضی.
  ۶. طوسی، محمد بن حسن (۱۳۶۵). تهذیب الاحکام. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
  ۷. عمید، حسن (۱۳۶۳). فرهنگ عمید. تهران: امیرکبیر.
  ۸. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۱). حقوق مدنی خانواده. تهران: شرکت انتشار با همکاری بهمن.
  ۹. کاشف الغطاء، شیخ محمد حسین (۱۳۸۴). الفردوس الاعلی. قم: دارانوارالهدی.
  ۱۰. مجلسی، محمدباقر (۱۳۱۵). بحارالانوار. قم: دارالکتب اسلامیه.
  ۱۱. محمدی ری‌شهری، محمد (۱۳۸۶). میزان الحکمه. قم: دارالحدیث.
  ۱۲. مسعودی، عبدالهادی (۱۳۹۷). فقه الحدیث (کاربردهای اجتماعی، آداب معاشرت). قم: دارالحدیث.
  ۱۳. مظاهری، علی‌اکبر (۱۳۸۰). جوانان و انتخاب همسر. قم: پارسایان.
  ۱۴. معین، محمد (۱۳۸۶). فرهنگ معین. تهران: زرین.
  ۱۵. ناستی‌زایی، ناصر (۱۳۸۵). موانع ازدواج دختران. نشریه علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال سوم، شماره ۱۲، ۹۱-۱۰۸.